

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Emilia Nilsson

Rättsförlust vid sen underrättelse

Om klausuler om tidsfrister för framställande av krav utan uttrycklig rättsföljd i kommersiellt präglade avtalsförhållanden

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: David Dryselius

Termin: VT26

Innehåll

Summary	1
Sammanfattning	2
Förkortningar.....	3
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställning.....	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Metod.....	7
1.5 Material	8
1.6 Forskningsläge.....	9
1.7 Disposition.....	10
2 Reklamation och rättighetsavskärande verkan	12
2.1 Reklamation.....	12
2.2 Preklusion och rättighetsavskärande verkan	13
2.2.1 Allmänt om preklusion.....	13
2.2.2 Lagreglerad preklusion.....	14
2.3 Preskription och förhållandet till preklusion	15
3 Avtalstolkning och utfyllnad	16
3.1 Avtalstolkning	16
3.1.1 Allmänt om avtalstolkning.....	16
3.1.2 Tolkning av tidsfristklausuler	16
3.2 Avtalsutfyllnad	17
3.3 Gränsdragningen mellan tolkning och utfyllnad	18
3.4 Klausulutformning.....	18
4 Praxis	20
4.1 NJA 2025 s. 374 ”Brf Ida”	20
4.1.1 Målet och dess omständigheter	20
4.1.2 Högsta domstolens tolkningsutgångspunkter.....	21
4.1.3 Högsta domstolens bedömning i ”Brf Ida”	22
4.1.4 Den skiljaktiga meningen.....	22
4.2 Övrig praxis	23
4.2.1 Reklamationsprincipen i bakgrunds-rätten.....	23
4.2.2 Tolkning av standardvillkor	24
4.2.3 Rättighetsavskärande verkan.....	24
5 Analys och slutsats	26
5.1 Vilka krav ställs på klausulutformningen?	26

5.2	Rättighetsavskärande verkan genom tolkning eller utfyllnad?	27
5.3	Avslutande slutsats och reflektioner.....	28
	Käll- och litteraturförteckning.....	31

Summary

Contracts often contain time limits for when claims must be made in the event of a breach of contract. Clauses of this kind serve an important function by creating predictability and clarity between the contracting parties. Problems arise when a clause sets out a time limit but does not expressly state the consequence of failing to comply with it. In such cases, it is not clear under what conditions the clause may nevertheless have preclusive effect, that is, cause a party to lose the right to bring a claim.

This thesis examines under what conditions contractual clauses containing time limits for the assertion of claims may be given preclusive effect even though the legal consequence is not expressly stated. It addresses the requirements imposed on the drafting of such clauses if they are to result in loss of rights, as well as the conditions under which such effect may be derived through interpretation or gap-filling. Special emphasis is placed on the Swedish Supreme Court's judgment in NJA 2025 s. 374, "Brf Ida".

The analysis shows that preclusive effect is regarded as a far-reaching legal consequence. This justifies a restrictive approach to the interpretation of the clauses. The thesis also discusses the tension in legal doctrine between a more cautious line, which requires clear support for loss of rights, and a stronger line, according to which failure to give notice normally leads to loss of rights. However, "Brf Ida" clarifies that the principle of notice cannot automatically support preclusive effect where the contract is unclear.

Against this background, the thesis concludes that clauses intended to result in loss of rights should be drafted clearly and precisely. It should be expressly stated that late notice leads to loss of rights. The conclusion is that preclusive effect is not excluded merely because loss of rights is not expressly stated. However, after "Brf Ida" the threshold for interpreting or filling in such legal consequence is high. In summary, the thesis shows that the legal position after "Brf Ida" is characterized by restraint. Parties wishing to achieve preclusion must generally state this clearly in the contract.

Sammanfattning

Avtal innehåller ofta tidsfrister för när krav ska framställas vid avtalsbrott. Klausuler av detta slag fyller en viktig funktion genom att skapa förutsebarhet och klarhet mellan avtalsparterna. Rättsliga svårigheter uppkommer däremot när klausulen anger en tidsfrist men inte någon uttrycklig rättsföljd för det fall att fristen inte iakttas. Det är då inte självklart under vilka förutsättningar en sådan klausul ändå kan medföra rättighetsavskärande verkan, det vill säga att rätten att göra ett anspråk gällande går förlorad.

Uppsatsen utreder under vilka förutsättningar avtalsklausuler om tidsfrister för framställande av krav kan ges rättighetsavskärande verkan trots att rättsföljden inte är angiven. Särskilt behandlas vilka krav som ställs på klausulutformningen för att den ska kunna leda till rättsförlust samt under vilka förutsättningar en sådan verkan kan utläsas genom tolkning eller utfyllnad. Särskild vikt läggs vid Högsta domstolens avgörande NJA 2025 s. 374 ”Brf Ida”.

Analysen visar att rättighetsavskärande verkan i svensk rätt betraktas som en särskilt ingripande rättsföljd och att detta motiverar en restriktiv hållning vid tolkning av klausuler som inte uttryckligen anger rättsförlust. I analysen diskuteras spänningen i doktrinen mellan en försiktigare linje, som kräver tydligt stöd för rättsförlust och en starkare linje, enligt vilken utebliven reklamation normalt leder till rättsförlust. ”Brf Ida” klargör emellertid att reklamationsprincipen i sig inte utan vidare kan bära en rättighetsavskärande verkan när avtalet är för oklart.

Mot den bakgrunden är uppsatsens slutsats att klausuler som avses medföra rättsförlust bör utformas klart och precist. Det ska tydligt framgå att sen underrättelse leder till rättsförlust, men även klausulens övriga förutsättningar bör vara tydligt angivna. Slutsatsen är samtidigt att rättighetsavskärande verkan inte är utesluten när rättsförlusten inte är angiven, men att tröskeln efter ”Brf Ida” för att tolka in och fylla ut en sådan rättsföljd framstår som hög. Sammanfattningsvis visar uppsatsen att rättsläget efter ”Brf Ida” präglas av restriktivitet. Parter som vill uppnå preklusion måste i regel uttrycka detta tydligt i avtalet.

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
KöpL	Köplag (1990:931)
JB	Jordabalk (1970:994)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
JT	Juridisk Tidskrift
SvJT	Svensk Juristtidning
UNIDROIT Principles	UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I kommersiella avtal fyller tidsfrister för framställande av krav en viktig funktion genom att skapa förutsebarhet mellan avtalsparterna. Det är dock inte alltid lika tydligt vilken rättsföljd som ska inträda om fristen inte följs. I vissa avtal anges endast att krav ska framställas inom viss tid, medan följden av för sen underrättelse lämnas oreglerad. Detta kan skapa osäkerhet när ett avtalsbrott senare aktualiseras.

Hultmark beskriver förlusten av möjligheten att göra krav gällande som den mest ingripande rättsföljden av utebliven reklamation.¹ Därför är det inte självklart i doktrinen huruvida preklusion alltid är rättsföljden av en utebliven reklamation. Det råder delade meningar bland forskare om hur dessa situationer ska behandlas.² I vissa fall kan vägledning hämtas från närliggande bakgrunds rätt.

Otydliga tidsfristklausuler är inte bara ett praktiskt problem, utan även ett rättsligt sådant. Rättspraxis ger inte ett helt entydigt svar på hur sådana klausuler ska tolkas. Detta kommer tydligt till uttryck i HD:s avgörande ”Brf Ida”.³ Målet rörde ett standardvillkor som angav en tidsfrist för framställande av krav, men som inte uttryckligen angav rättsföljden av att fristen överskreds. Majoriteten i HD och den skiljaktige var inte överens om huruvida rättsföljden vid utebliven reklamation skulle bli just att möjligheten att framställa krav prekluderades.

Rättsläget framstår därför som osäkert. Ett osäkert rättsläge i dessa förhållanden kan bli både kostsamt och tidsödande. Det finns därför ett behov av tydlighet vid klausulutformning. Frågan är därför inte endast om en part i allmänhet bör reklamera inom viss tid, utan om en avtalad tidsfrist som saknar

¹ Hultmark (1996) s. 141.

² Se avsnitt 2.2.1.

³ NJA 2025 s. 374.

uttrycklig rättsföljd kan ges den mer ingripande verkan att rätten att framställa krav går förlorad.

1.2 Syfte och frågeställning

Denna uppsats syftar till att utreda och klarlägga under vilka förutsättningar klausuler om tidsfrister för framställande av krav i kommersiella och kommersiellt präglade avtalsförhållanden kan ges rättighetsavskärande verkan. Kärnan är när en avtalad tidsfrist kan leda till rättsförlust. Uppsatsen syftar också till att visa vilken betydelse precision och tydlighet har vid utformningen av tidsfristklausuler. Utöver det analyseras under vilka förutsättningar rättsförlust ändå kan utläsas när rättsföljden inte uttryckligen anges i avtalet. Mot denna bakgrund diskuteras även hur rättsläget bör förstås efter ”Brf Ida”.

För att uppnå uppsatsens syfte besvaras följande frågeställningar:

1. Vilka krav ställs på utformningen av klausuler om tidsfrister för framställande av krav i kommersiella och kommersiellt präglade avtalsförhållanden för att sen underrättelse ska leda till rättsförlust?
2. Under vilka förutsättningar kan rättighetsavskärande verkan utläsas genom tolkning eller utfyllnad när klausulen saknar uttrycklig rättsföljd?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen är avgränsad till klausuler om tidsfrister för framställande av krav i kommersiella och kommersiellt präglade avtalsförhållanden. Med detta avses främst avtal mellan professionella aktörer, men även avtal som genom sitt sammanhang, sin funktion eller användningen av standardvillkor har en tydlig professionell prägel. Konsumentavtal behandlas inte.

Fokus ligger på klausuler som anger att reklamation, krav eller annat anspråk ska framställas inom viss tid men där klausulen inte anger vilken rättsföljd som inträder om fristen inte följs. Uppsatsen behandlar därmed inte preklusion i allmänhet utan endast den rättighetsavskärande verkan som kan följa av

en avtalsreglerad tidsfrist för framställande av krav. I uppsatsen används benämningen tidsfristklausuler för klausuler som anger inom vilken tid reklamation, krav eller anspråk ska framställas men som inte uttryckligen anger rättsföljden av att fristen inte följs. Begreppet används neutralt och innebär inte i sig att klausulen har rättighetsavskärande verkan.

”Brf Ida” omfattas av undersökningen trots att målet inte avsåg ett renodlat kommersiellt avtal mellan två näringsidkare. Avgörandet rörde ett professionellt präglat förvaltningsavtal som byggde på standardavtalet ABFF 04 och är därför relevant för uppsatsens frågeställning.

Reklamationsprincipen behandlas eftersom den har betydelse för bedömningen av om en tidsfristklausul utan uttrycklig rättsföljd kan ges rättighetsavskärande verkan. Uppsatsen syftar däremot inte till att självständigt utreda reklamationsprincipens allmänna räckvidd, reklamationsfristens längd eller samtliga rättsföljder av försummad reklamation. Preskription, passivitet och allmän avtalstolkning behandlas i den mån de behövs som bakgrund, jämförelsematerial eller tolkningsdata.

1.4 Metod

Uppsatsen bygger på en rättsdogmatisk metod. Rättsdogmatiken systematiserar gällande rätt med hjälp av de allmänt accepterade rättskällorna.⁴ Att undersökningen tar sin utgångspunkt i en konkret rättsfråga är typiskt för rättsdogmatiska studier.⁵ I denna uppsats innebär det att frågeställningen utreds utifrån några av de traditionella rättskällorna såsom lagstiftning, praxis och förarbeten. Doktrin används därutöver som ett hjälpmedel för att tolka och systematisera rättsläget.

Fokus vid användningen av den rättsdogmatiska metoden ligger vid den rättsliga innebörden i lagreglerna och prejudikaten.⁶ Tyngdpunkten i uppsatsen ligger på prejudikat eftersom uppsatsen till stor del utreder hur domstolen resonerat kring klausuler med rättighetsavskärande verkan. Metoden är lämplig

⁴ Nääv och Zamboni (2025) s. 25.

⁵ Nääv och Zamboni (2025) s. 28.

⁶ Sandgren (2005) s. 316.

för uppsatsens syfte och frågeställning eftersom undersökningen tar sikte på att klarlägga den rättsfråga som aktualiserades i HD:s avgörande ”Brf Ida”.

Rättsdogmatiken beskriver inte bara rättsläget utan systematiserar rättskällorna och synliggör innebörden av lagtext och prejudikat.⁷ I uppsatsen systematiseras framför allt praxis samt doktrin och spänningarna mellan källorna synliggörs. I den meningen möjliggör metoden även en kritisk bearbetning av det som undersökningen visar.⁸

Sammanfattningsvis används rättsdogmatiken för att fastställa rättsläget, systematisera rättskällorna och synliggöra spänningen mellan olika tolkningslinjer i såväl praxis som doktrin. Den kritiska bearbetningen mynnar ut i en bedömning av hur rättsläget ska förstås efter ”Brf Ida”.

1.5 Material

Uppsatsens material består av såväl källor som litteratur. Bland källorna utgör rättspraxis det huvudsakliga materialet, särskilt prejudikat från HD eftersom uppsatsens frågeställning främst har aktualiserats i rättspraxis. Därför har gällande rätt i huvudsak beskrivits utifrån praxis. Det hänger samman med att undersökningen rör ett avtalsrättsligt område där lagstiftningen är begränsad, bortsett från den dispositiva bakgrundsätten.

Rättsfallsurvalet omfattar inte enbart avgöranden som behandlar preklusion och rättighetsavskärande verkan. Prejudikat som belyser reklamationsprincipen, tolkning av standardvillkor och restriktivitet vid ingripande rättsföljder har också använts. Rättsfallen fyller därmed olika funktioner i undersökningen. Vissa rättsfall ger direkt stöd för frågan om rättsförlust medan andra används som tolknings- och systemstöd.

Lagtext och förarbeten har använts i begränsad omfattning, främst som bakgrunds- och jämförelsematerial. Den dispositiva rätten används särskilt för att belysa reklamation, preskription och rättighetsavskärande verkan.

⁷ Jareborg (2004) s. 4.

⁸ Nääv och Zamboni (2025) s. 44.

UNIDROIT Principles⁹ används kort som jämförelsematerial vid behandlingen av avtalstolkning.

Juridisk doktrin, främst monografier och artiklar i juridiska tidskrifter, används för att klargöra centrala begrepp och belysa olika uppfattningar om rättsföljden av utebliven reklamation. Doktrinen studeras även för att analysera i vilken utsträckning tidsfristklausuler utan uttrycklig rättsföljd kan ges preklusionsverkan. Elektroniskt publicerade juridiska analyser studeras i begränsad omfattning när de belyser ”Brf Ida” och den efterföljande diskussionen.

1.6 Forskningsläge

Det är inte entydigt i doktrinen vilken rättsföljd som följer av utebliven reklamation. Inte heller är det klart i vilken utsträckning kommersiellt präglade tidsfrister utan uttrycklig rättsföljd kan ges preklusionsverkan.¹⁰

Å ena sidan företräder Ramberg och Lindskog en linje enligt vilken rättighetsavskärande verkan kräver tydligt stöd, analogier bör användas med försiktighet och utebliven reklamation leder inte självklart till total rättsförlust.¹¹

Å andra sidan företräder bland andra Heidbrink och Herre en starkare uppfattning. Enligt den uppfattningen är rättsförlust i princip den normala rättsföljden av utebliven reklamation. Den starkare uppfattningen innebär enligt Heidbrink att rättsförlust i större utsträckning bör följa av utebliven reklamation.¹²

Doktrinen ger således inte något tydligt svar på under vilka förutsättningar en kommersiellt präglad tidsfristklausul utan uttrycklig rättsföljd bör ges rättighetsavskärande verkan genom tolkning eller utfyllnad. Först genom ”Brf Ida” har HD direkt prövat denna fråga och inte heller där var man enig om hur problemet skulle lösas. Uppsatsen följer upp diskussionen i doktrinen men

⁹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016.

¹⁰ Se avsnitt 2.2.1.

¹¹ Hultmark (1996) s. 141 ff., Lindskog (2021) s. 747.

¹² Heidbrink (2022) s. 160–164.

skiljer sig genom att särskilt analysera hur frågan om rättighetsavskärande verkan ska bedömas efter ”Brf Ida”.

1.7 Disposition

Uppsatsen består av fem kapitel. I kapitel två klargörs de grundläggande begreppen och deras innebörd. De begrepp som behandlas är reklamation, preklusion och preskription. Kapitlet behandlar dessa begrepp i den mån de behövs för att förstå rättsförlust som möjlig följd av en tidsfristklausul.

Kapitel tre undersöker avtalstolkning och avtalsutfyllnad. Medan kapitel två handlar om rättsverkningen, behandlar kapitel tre hur rättsverkningen av klausulen fastställs. Detta kapitel lägger den metodiska grunden för att bedöma när en tidsfristklausul kan tolkas eller fyllas ut så att den medför rättighetsavskärande verkan.

I kapitel fyra presenteras det centrala rättsfallet ”Brf Ida”. Kapitlet fördjupas i HD:s ställningstaganden och slutsatser samtidigt som utrymme ges för den skiljaktiga meningens ståndpunkter. Rättsfallet ges stort utrymme på grund av relevansen för analysen i kapitel fem. Kapitel fyra avslutas med kompletterande praxis från HD som berör reklamationsprincipen i bakgrundsrätten, tolkning av standardvillkor samt rättighetsavskärande verkan.

Det avslutande kapitlet, kapitel fem, väger samman rättspraxis, doktrin och övrigt källmaterial i syfte att besvara uppsatsens frågeställningar. Kapitlet avslutas med en bedömning av det gällande rättsläget, slutsats och avslutande reflektioner.

2 Reklamation och rättighetsavskärande verkan

2.1 Reklamation

Den part som drabbas av avtalsbrott kan vara skyldig att underrätta den part som begått avtalsbrottet och därmed reklamera exempelvis försenad prestation. Vissa avtalstyper har lagstadgade reklamationsregler.¹³ Även utanför lagreglerade situationer finns det stöd för att passivitet efter avtalsbrott kan få betydelse.¹⁴ Däremot är det omdiskuterat hur långt reklamationsprincipen, i form av en allmän reklamationsplikt, sträcker sig och vilken rättsföljd som bör följa av sen reklamation.¹⁵ Lindskog har framfört att det är en brist att reklamationsreglerna inte fått en i lag fixerad tillämplighet.¹⁶

Parten som drabbats av avtalsbrott kan först lämna en neutral reklamation som klargör att ett avtalsbrott föreligger och vad det innebär. Den drabbade parten kan sedan framställa en speciell reklamation som anger den påföljd som parten vill göra gällande. Parten kan behöva lämna både en neutral och en speciell reklamation för att ha rätt att kräva en påföljd.¹⁷ Reklamationsregler anses således ta sikte på att bevara rätten till en sanktion.¹⁸

Utanför lagstiftningen framstår det som oklart vad som gäller kring reklamationsfristens längd, starttidpunkten för reklamationsfristen samt rättsföljden av för sen reklamation.¹⁹ Lindskog anför att man bör vara försiktig med att tillämpa reklamationsbestämmelser analogt även om domstolarna kan vara benägna att göra det.²⁰

¹³ Hultmark (1996) s. 141.

¹⁴ NJA 2007 s. 909 (på s. 915), NJA 2017 s. 1195 punkt 15.

¹⁵ Arvidsson (2025) s. 54, fotnot 11.

¹⁶ Lindskog (2021) s. 747.

¹⁷ Heidbrink (2022) s. 156.

¹⁸ Lindskog (2021) s. 746.

¹⁹ Ramberg, C. & Ramberg, J. (2025) s. 272.

²⁰ Lindskog (2021) s. 745–746.

För uppsatsens frågeställning är det särskilt viktigt att skilja mellan skyldigheten att reklamera och den rättsföljd som kan följa av att reklamation sker för sent. Det är den senare frågan, rättsföljden av sen underrättelse, som står i centrum för uppsatsen.

2.2 Preklusion och rättighetsavskärande verkan

2.2.1 Allmänt om preklusion

Den som försummat sin reklamationsskyldighet kan förlora rätten att göra kontraktsbrott gällande. Det är den mest ingripande rättsföljden av försummad reklamation enligt Hultmark.²¹ Preklusion betecknar således den rättsföljd som kan inträda. Försummelsen leder emellertid inte alltid till en rättighetsavskärande verkan, utan kan också påverka parternas bevisläge, tolkningen av parternas avtal eller jämkning av anspråket. Försummad reklamation kan således få olika rättsverkningar. I lagreglerade situationer anges rättsföljden ibland uttryckligen, medan den i andra fall får bedömas mot bakgrund av avtal, dispositiv rätt och allmänna principer. Denna variation bidrar till osäkerhet när en avtalsklausul anger en tidsfrist men inte rättsföljden av att fristen överskrids.²²

Mot bakgrund av den splittrade regleringen och ovissheten kring rättighetsavskärande verkan anser Hultmark att det är svårt att motivera en allmän princip att försummad reklamation leder till rättsförlust. För att tillämpa reklamationsbestämmelser med preklusionsverkan analogt krävs det enligt henne att det framstår som ändamålsenligt. Eftersom regleringen är splittrad lämpar sig inte analogin som stöd för vad som gäller när det inte finns direkt tillämplig lag.²³ Rättsläget framstår enligt Hultmark som oklart i såväl praxis som doktrin.²⁴ Även Lindskog ställer sig skeptisk till att en allmän

²¹ Hultmark (1996) s. 160.

²² Hultmark (1996) s. 141.

²³ Hultmark (1996) s. 147–153.

²⁴ Hultmark (1996) s. 154–156.

reklamationsplikt gäller i den meningen att passivitet leder till rättsförlust. Han menar att en regel som medför rättsförlust förutsätter lagstöd.²⁵

Heidbrink intar en annan ståndpunkt. Han menar att det råder en tydlig preklusionsverkan vid utebliven reklamation och att det finns olika typer av preklusionsverkan. I doktrinen har det hävdats att försummad neutral reklamation medför total rättighetsavskärande verkan, vilket innebär att alla anspråk kopplade till kontraktsbrottet prekluderas. Om neutral reklamation har skett men inte speciell reklamation, är det den aktuella påföljden som går förlorad, inte övriga påföljder.²⁶ Herre intar samma ståndpunkt och har tydligt hävdats att rättsförlust utgör den normala rättsföljden vid utebliven reklamation.²⁷

2.2.2 Lagreglerad preklusion

I vissa lagregler om reklamation är rättsföljden med rättighetsavskärande verkan uttryckligen angiven. Lindskog har anfört att lagstiftaren i och för sig bör vara försiktig med denna typ av reglering eftersom det är ett trubbigt instrument. Med det menar han att obetingad rättsförlust är ingripande när själva reklamationen är en rent formell handling.²⁸

I 32 § köplagen (1990:931), KöpL, anges att möjligheten att åberopa fel i varan går förlorad om man inte meddelar säljaren inom skälig tid. Bestämmelsen betecknas ofta som köprättslig preskription, men enligt Heidbrink bör den betecknas som köprättslig preklusion.²⁹ Det följer även av lagförarbetena att påföljden av utebliven reklamation är rättsförlust.³⁰

Liknande gäller enligt 4 kap. 19 a § jordabalken (1970:994), JB, att möjligheten att åberopa att fastigheten är felaktig går förlorad vid utebliven reklamation inom skälig tid.

²⁵ Lindskog (2021) s. 745 och s. 745, fotnot 2148.

²⁶ Heidbrink (2022) s. 160–164.

²⁷ Herre (2010) s. 127 och s. 139.

²⁸ Lindskog (2021) s. 747.

²⁹ Heidbrink (2024) s. 388.

³⁰ Prop. 1988/89:76 s. 123.

2.3 Preskription och förhållandet till preklusion

Preskription innebär att en avtalsparts prestationsskyldighet faller bort när anspråket framställs efter preskriptionstidens utgång.³¹ Borgenären förlorar då sin rätt att kräva betalning för fordringen.³² Den allmänna preskriptionstiden är 10 år om inte preskriptionstiden bryts.³³ När borgenären förlorar sin rätt befrias gäldenären från skulden och berikas på så sätt genom preskriptionen.³⁴ Gregow beskriver det som att fordran släcks när den preskriberas.³⁵ Preskriptionen omfattar huvudfordringen, ränta som utgår på beloppet av fordran samt andra tilläggsförpliktelser.³⁶

I ett fordringsrättsligt sammanhang anses preskription av fordran ha nära samband med preklusion av fordran. Preskriptionen kan ses som den yttersta tiden för att göra sitt anspråk gällande. Denna tid bestäms av tillämpliga preskriptionsregler.³⁷ Preklusion leder till att situationen ska behandlas som om felet inte existerar. Det går enligt Heidbrink avsevärt längre än preskription enligt preskriptionslagen eftersom preskription enbart leder till förlust av borgenärens rätt att kräva betalning.³⁸ Preklusion innebär däremot att vissa sakförhållanden över huvud taget inte får åberopas och går därmed längre än preskription.³⁹

³¹ Ramberg, C. & Ramberg, J. (2025) s. 273.

³² 8 § första stycket Preskriptionslag (1981:130), PreskL.

³³ 2 § första stycket PreskL.

³⁴ Gregow (2020) s. 42.

³⁵ Gregow (2020) s. 115.

³⁶ 8 § andra stycket PreskL.

³⁷ Gregow (2020) s. 33.

³⁸ Heidbrink (2024) s. 389.

³⁹ Heidbrink (2024) s. 392.

3 Avtalstolkning och utfyllnad

3.1 Avtalstolkning

3.1.1 Allmänt om avtalstolkning

När det gäller avtalstolkning framgår det av doktrinen att partsavsikten är den teoretiska utgångspunkten. När partsavsikten är svår att fastställa får tolkningen i stället göras genom en helhetsbedömning. Den bedömningen bör se till ordalydelsen, bakgrundsrätten, omständigheterna före avtalet, parternas beteende, ändamålet, avtalsstrukturen och skälighet.⁴⁰

De icke bindande handelsrättsliga principerna i UNIDROIT Principles ger uttryck för liknande utgångspunkter. Av principerna följer bland annat att avtalsvillkor bör tolkas så att samtliga villkor får verkan, snarare än att något villkor blir innehållslöst.⁴¹ En sådan tolkningsprincip kan få betydelse när en klausul annars riskerar att sakna självständig funktion.

3.1.2 Tolkning av tidsfristklausuler

När tidsfristklausuler ska tolkas blir det sällan fråga om en partsinriktad tolkningsmetod, eftersom det kan vara svårt att fastställa någon gemensam partsavsikt. Sådana klausuler är sällan utformade efter mer ingående överväganden vid avtalsslutet, och om det har skett kan det vara svårt att i efterhand klarlägga parternas avsikter.⁴² Däremot framstår det enligt Kihlman som nödvändigt att kontrollera förekomsten av partsvilja som skiljer sig från en objektiv tolkning eftersom partsviljan i sådana fall får företräde.⁴³

I doktrinen har det vidare framhållits att varken minimiregeln eller oklarhetsregeln är lämpliga metoder när reklamationskyldighetens innebörd ska bedömas. I stället aktualiseras främst språkinriktade samt norm- och branschinriktade tolkningsmetoder där kontraktets ordalydelse, systematik och

⁴⁰ Ramberg, C. & Ramberg, J. (2025) s. 189.

⁴¹ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016, art 4.5.

⁴² Hultmark (1996) s. 165.

⁴³ Kihlman (2025) s. 2.

parternas partsbruk samt handelsbruk får betydelse. Även dispositiv rätt och allmänna principer kan få betydelse som tolkningsdata.⁴⁴

Ett preliminärt tolkningsresultat bör kontrolleras mot om det framstår som förnuftigt. I den prövningen anses det vara naturligt att kontrollera om tolkningen ger villkoret en självständig funktion och betydelse. En tolkning som gör villkoret innehållslöst framstår enligt Kihlman inte som förnuftigt.⁴⁵

3.2 Avtalsutfyllnad

Avtalsutfyllnad kan aktualiseras när avtalet inte ger svar på en fråga som måste lösas. Kännetecknande för dispositiva regler är att de får genomslag när parterna inte har avtalat om någon annan lösning och när inte heller partsbruk eller sedvänja leder till ett annat resultat. För att en dispositiv regel ska kunna fylla ut avtalet krävs därför att avtalet lämnar den relevanta frågan öppen.

När dispositiva regler blir tillämpliga på detta sätt anses domstolen vara skyldig att tillämpa dem, om inte processrättsliga regler, exempelvis om åberopsbörda, hindrar en sådan tillämpning. Om domstolen inte tillämpar reglerna blir domen eller beslutet rättsstridigt. Detta har gett metoden benämningen ”bunden utfyllning”. Även partsbruk och sedvänja kan föranleda bunden utfyllning.⁴⁶

Det förekommer också fall där varken avtalet eller bakgrundsrätten ger någon lösning. Domstolen anses ändå vara skyldig att döma och kan då behöva skapa en ny regel. Detta tillvägagångssätt betecknas fri utfyllning. Regeln löser då inte bara den aktuella tvisten utan kan även bli en del av gällande rätt och i framtiden utgöra grund för bunden utfyllning.

Utformningen av regeln bör ha som mål att leda till en samhällsekonomiskt effektiv och moraliskt godtagbar lösning av parternas problem. Regeln ska

⁴⁴ Hultmark (1996) s. 165–168.

⁴⁵ Kihlman (2025) s. 2.

⁴⁶ Arvidsson (2023) s. 616–618.

fungera i det enskilda fallet men också harmoniera med befintliga regler och principer.⁴⁷

3.3 Gränsdragningen mellan tolkning och utfyllnad

Gränsdragningen mellan avtalstolkning och avtalsutfyllnad kan framstå som flytande. Denna flytande gräns bör emellertid inte medföra att otydliga klausuler fylls ut med dispositiv rätt i stället för att tolkas mer allsidigt. När reklamationsskyldigheten visserligen är reglerad men på ett oklart sätt, bör avtalet i första hand tolkas mot bakgrund av ansvarsfördelning, branschpraxis, avtalets karaktär och partsbruk. Om reklamationskyldigheten däremot saknar reglering helt, kan det vara motiverat att fylla ut avtalet med närliggande dispositiv rätt. Detta förutsätter dock att avsaknaden av reglering inte bör förstås som att någon reklamationskyldighet inte gäller.⁴⁸ Att för snabbt ersätta en klausul med utfyllnad av dispositiv rätt riskerar att göra klausulen verkningslös och överflödig.⁴⁹

Trots att gränsen mellan tolkning och utfyllning ofta framstår som flytande är distinktionen central för avtalsrätten. Metoderna skiljer sig åt och när det inte är självklart vilken metod som ska användas bör domstolen välja mellan dem. I andra fall kan det vara självklart vilken metod som ska tillämpas och då anses domstolen inte ha något val.⁵⁰ Att det ibland är svårt att avgöra vilken metod som bör användas innebär inte att det saknas möjlighet att skilja mellan dem. Avtalstvister som når HD kan vara sådana att det inte går att avgöra vilken metod som ska tillämpas. Vagheten anses ofta bero på den omtvistade frågan i sig.⁵¹

3.4 Klausulutformning

Det finns skäl att utforma tidsfristklausuler tydligt och precist eftersom vaga uttryck i lagstiftningen som ”skälig tid” och ”orimligt länge” kan ge upphov till tolkningssvårigheter. Detta gäller särskilt eftersom det råder ovisshet kring

⁴⁷ Arvidsson (2023) s. 618–619.

⁴⁸ Hultmark (1996) s. 165–166.

⁴⁹ Kihlman (2025) s. 2.

⁵⁰ Arvidsson (2023) s. 615–616.

⁵¹ Arvidsson (2023) s. 618–621.

reklamationsskyldighetens omfattning och rättsverkningar utanför lagreglerade situationer.

En tydligt utformad klausul bör ange vilka kontraktsbrott som omfattas, från vilken tidpunkt fristen börjar löpa, hur lång fristen är, vilka formkrav som gäller och vilka rättsverkningar för sen underrättelse har. Det bör även beaktas att en oproportionerligt sträng klausul riskerar att tolkas restriktivt och till nackdel för avtalsskrivaren.⁵²

⁵² Hultmark (1996) s. 205–206.

4 Praxis

4.1 NJA 2025 s. 374 ”Brf Ida”

4.1.1 Målet och dess omständigheter

De tvistande parterna i målet var HSB Bostadsrättsförening Ida i Malmö (Brf Ida) och HSB Malmö ekonomisk förening. Den 7 november 2014 ingick Brf Ida och HSB Malmö ett avtal om administrativ och ekonomisk förvaltning för Brf Ida.⁵³ Avtalet hänvisade till standardavtalet ABFF 04, Allmänna bestämmelser för entreprenader inom fastighetsförvaltning och verksamhetsanknutna tjänster.

I standardavtalet fanns bland annat följande bestämmelser.

Punkt 27 (Reklamation): Fel ska reklameras skriftligen utan dröjsmål efter det att beställaren märkt eller bort märka felet. Beställaren är ersättningsskyldig för den merkostnad som för sent framställd reklamation orsakat entreprenören.

Punkt 31 (Skadeståndsanspråk m.m.): Krav på felavhjälpande, prisavdrag, vite eller annat skadestånd skall skriftligen framställas senast tre månader efter det att förseningen, felet eller skadan upptäckts.⁵⁴

Under åren 2015–2017 utsattes Brf Ida för omfattande ekonomisk brottslighet. Bland annat genomfördes betalningar från Brf Ida till bolag som inte existerade. På grund av brottsligheten väckte bostadsrättsföreningen talan mot HSB Malmö och yrkade skadestånd om cirka 55 miljoner kronor. Brf Ida gjorde gällande att HSB Malmö hade brustit i sin omsorgs- och lojalitetsplikt samt agerat vårdslöst genom att verkställa felaktiga betalningar. HSB Malmö bestred talan och invände bland annat att bostadsrättsföreningen hade förlorat

⁵³ NJA 2025 s. 374 (på s. 374).

⁵⁴ NJA 2025 s. 374 punkt 4.

rätten till skadestånd eftersom anspråket inte hade framställts inom den tidsfrist som anges i punkt 31.⁵⁵

Den centrala frågan i målet var således om punkt 31 i ABFF 04 skulle förstås så att sen framställning av krav medförde rättsförlust trots att bestämmelsen inte uttryckligen angav någon sådan rättsföljd.⁵⁶ Målet aktualiserade därmed frågan vilken betydelse klausulens utformning har för om den ska ges rättighetsavskärande verkan.

4.1.2 Högsta domstolens tolkningsutgångspunkter

”Brf Ida” gäller inte reklamationsprincipen som sådan, utan frågan om den aktuella klausulen kan ges rättighetsavskärande verkan trots att rättsföljden inte uttryckligen angetts.⁵⁷

HD uttalade att när det gäller avtal av standardkaraktär och det inte har förekommit något mellan parterna som påverkar tolkningen, är utgångspunkten det omtvistade villkorets ordalydelse. Ledning kan därutöver hämtas från avtalets systematik och övriga villkor. Även närliggande dispositiv rätt och vad som framstår som en rimlig reglering av parternas intressen kan beaktas. Vilken betydelse de olika tolkningsfaktorerna ska ges får bedömas genom en helhetsbedömning i det enskilda fallet.⁵⁸

HD framhöll att avtalade tidsfrister för framställande av krav kan vara utformade på olika sätt. I vissa fall anges uttryckligen att underlåtenhet att framställa krav inom fristen leder till att rätten till den aktuella påföljden går förlorad. I andra fall anges endast att ett krav ska framställas inom viss tid men utan att någon rättsföljd föreskrivs.

När det inte anges någon rättsföljd ansåg HD att man bör vara försiktig med att tolka in en rättighetsavskärande rättsföljd. Utgångspunkten bör i sådana

⁵⁵ NJA 2025 s. 374 punkt 1–3.

⁵⁶ NJA 2025 s. 374 punkt 8.

⁵⁷ Arvidsson (2025) s. 54, fotnot 11.

⁵⁸ NJA 2025 s. 374 punkt 9.

fall vara att rätten inte går förlorad enbart på grund av att kravet inte framställts inom fristen, om det inte finns hållpunkter för en annan tolkning.⁵⁹

HD uttalade vidare att lag- och avtalsbestämmelser som innehåller precisa regler om tid och sätt för att framställa krav och som kan medföra rättighetsavskärande verkan, ska tolkas restriktivt och inte tillämpas analogt. Förhållningssättet gäller inte bara vilka anspråk som omfattas, utan även tillämpningsförutsättningarna. Som exempel nämnde domstolen frågor om startpunkten för preskriptionstid. Det krävs klara hållpunkter för att en utfyllande tolkning av sådana rättighetsavskärande bestämmelser ska godtas.⁶⁰

4.1.3 Högsta domstolens bedömning i ”Brf Ida”

I det aktuella fallet konstaterade HD att punkt 31 angav en tidsfrist om tre månader men inte någon rättsföljd för det fall att kravet inte framställdes inom tidsfristen. HD ansåg att det faktum att punkt 27 ABFF 04 innehöll en reklameringsregel, innebar att det fanns något som talade för att punkt 31 skulle ges en utfyllande tolkning. Däremot konstaterade HD att syftet med punkt 27 var att föreskriva en skadeståndsskyldighet för merkostnaden man orsakat med den sena reklamationen. Vidare innehöll ABFF 04 flera bestämmelser där uttryckliga rättsföljder angavs om en tidsfrist inte följdes. HD anförde att det mot bakgrund av att en sanktion nyligen hade införts i punkt 27 men inte i punkt 31, kunde tala för att avsaknaden av en sådan rättsföljd var avsiktlig.⁶¹

HD:s slutsats var att det inte fanns klara hållpunkter för att parterna skulle ha avtalat om en rättighetsavskärande följd av att fristen i punkt 31 inte följdes. Det medförde att bestämmelsen inte kunde ges en utfyllande tolkning med innebörden att rätten att göra gällande fordringen gick förlorad.⁶²

4.1.4 Den skiljaktiga meningen

Justitierådet Jonas Malmberg var skiljaktig och ansåg att punkt 31 innebar att Brf Ida hade en skyldighet att skriftligen framställa sitt krav inom den angivna

⁵⁹ NJA 2025 s. 374 punkt 10–12.

⁶⁰ NJA 2025 s. 374 punkt 11.

⁶¹ NJA 2025 s. 374 punkt 14–16.

⁶² NJA 2025 s. 374 punkt 17–18.

fristen för att inte förlora rätten till skadestånd. Som stöd för den ståndpunkten hänvisade han till tidigare praxis och lagar på kontraktsrättens område. Enligt Malmberg gav rättskällorna stöd för en allmän kontraktsrättslig princip, en allmän reklamationsprincip. Den som vill göra gällande fel, dröjsmål eller andra brister måste reklamera inom skälig tid för att bevara sin rätt till exempelvis skadestånd. Malmberg framhöll att skyldigheten är flexibel och beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.⁶³

Malmberg anförde vidare att standardavtal ofta innehåller villkor som preciserar hur och inom vilken tid anspråk ska framställas för att kunna göras gällande. Han menade att funktionen med sådana villkor är att parterna ska kunna klarlägga sina förhållanden. Malmberg tog sin utgångspunkt i vad som hade gällt enligt utfyllande rätt om någon avtalad tidsfrist inte hade funnits. Han använde sedan detta som argument för att den faktiskt avtalade tidsfristen borde förstås som en precisering av den reklamation som annars skulle ha skett inom skälig tid.⁶⁴

Den skiljaktiges slutsats var att en tolkning som innebär att punkt 31 inte får någon rättsföljd också gör att punkten inte får någon funktion. Om bestämmelsens frist inte får någon funktion får bestämmelsen karaktären av en ordningsföreskrift. Samtidigt ansåg han att systematiken i avtalet inte gav tydligt stöd för rättsförlust, stödet får i stället hämtas från utfyllande rätt. Malmberg anförde att man ändå hade behövt reklamera inom skälig tid och att man därför borde se den avtalade tremånadersfristen som parternas sätt att reglera vad som var skälig tid. Mot denna bakgrund ansåg han att Brf Ida hade behövt skriftligen framställa sitt krav inom den frist som angavs i bestämmelsen.⁶⁵

4.2 Övrig praxis

4.2.1 Reklamationsprincipen i bakgrundsrätten

⁶³ Malmbergs skiljaktiga mening, NJA 2025 s. 374 punkt 10–14.

⁶⁴ Malmbergs skiljaktiga mening, NJA 2025 s. 374 punkt 16–18.

⁶⁵ Malmbergs skiljaktiga mening, NJA 2025 s. 374 punkt 20–21.

I NJA 2007 s. 909 ”Jehanders grus” framhöll HD att det följer av allmänna kontraktsrättsliga principer att en part som vill göra gällande påföljder på grund av avtalsbrott inte kan förhålla sig passiv. HD menade att principen följer av systematiken i lagfästa bestämmelser. HD öppnade även för att lagfästa reklambestämmelser i vissa fall kan tillämpas analogt vid likartade avtalsförhållanden.⁶⁶ I NJA 2018 s. 127 ”Flyget till Antalya” framhöll HD att konsekvensen av utebliven reklamation är bortfallande av rätten att göra gällande anspråk på grund av avtalsbrottet.⁶⁷

4.2.2 Tolkning av standardvillkor

I NJA 2024 s. 52 ”Möbelvaruhuset i Boden” klargjorde HD att det centrala vid tolkning av standardvillkor ofta är villkorets ordalydelse. Utgångspunkten var främst ordalydelsen i objektiv mening, bedömd utifrån textens normala språkliga betydelse. Om ordalydelsen leder till olika tolkningar ska hänsyn tas till systematiken i avtalet och de övriga villkoren. Andra tolkningsfaktorer som kan ha betydelse är enligt HD villkorets syfte och vad som objektivt är en förnuftig och rimlig reglering. HD konstaterade att vilka tolkningsfaktorer som får störst betydelse avgörs genom en helhetsbedömning i det enskilda fallet.⁶⁸

I NJA 2021 s. 597 ”Mätarställningen” framhöll HD partsavsikterna som en stark utgångspunkt för tolkningen. När en individuell tolkning inte kan göras på grund av svag ledning bör hänsyn i stället tas till objektiva grunder. HD beskrev dessa grunder i likhet med de objektiva tolkningsdata som redogjordes för i ”Möbelvaruhuset i Boden”. I ”Mätarställningen” uttalade HD även att dispositiv rätt kan användas som tolkningsdata. Därutöver ska tolkningen bidra till att avtalet fyller en förnuftig funktion och utgör en rimlig reglering av parternas intressen.⁶⁹

4.2.3 Rättighetsavskärande verkan

⁶⁶ NJA 2007 s. 909 (på s. 915).

⁶⁷ NJA 2018 s. 127 punkt 31.

⁶⁸ NJA 2024 s. 52 punkt 7.

⁶⁹ NJA 2021 s. 597 punkt 11–12.

HD uttalade i NJA 2015 s. 862 ”Den uteblivna slutbesiktningen” att preskriptionsbestämmelser i lag och avtal ska tolkas restriktivt och inte tillämpas analogt när de har rättighetsavskärande verkan. HD framhöll att restriktiviteten gäller både bestämmelsens tillämpningsområde och tillämpningsförutsättningar. Det betonades också att en avtalad preskriptionsregel bara ska ges en utfyllande tolkning om det finns klara hållpunkter för det.⁷⁰

I samma avgörande anfördes i den skiljaktiga meningen att det i vissa situationer finns skäl mot att låta systematiska överväganden få en avgörande betydelse vid tolkningen av rättighetsavskärande bestämmelser. Skälet var att ordalydelsen ansågs ha särskild vikt. Enligt den skiljaktiga meningen bör en tolkning av ett avtalsvillkor om specialpreskription, som på systematiska grunder går utöver vad som kan förstås av ordalydelsen, därför bara ske begränsat. En sådan tolkning bör endast godtas om det framstår som klart att avtalet ska ges den innebörden.⁷¹ Den restriktiva synen på avtalsvillkor med rättighetsavskärande verkan har stöd i äldre praxis, såsom NJA 1964 s. 152.⁷²

I NJA 2017 s. 203 ”Kravmjölken” godtog HD att rättighetsavskärande verkan i vissa fall kan följa av passivitet.⁷³ I NJA 2017 s. 1195 ”Skogssällskapet” klargjorde HD att det finns en allmän kontraktsrättslig princip i kommersiella avtalsförhållanden som innebär att en avtalspart inte kan förhålla sig passiv.⁷⁴ HD uttalade även i NJA 2022 s. 3 ”Svartöns pris” att rättighetsavskärande verkan inte enbart kan följa av försummad reklamation. Passivitet kan utgöra en självständig grund för rättsförlust, även i situationer där någon reklamationskyldighet inte har förelegat.⁷⁵

⁷⁰ NJA 2015 s. 862 punkt 22.

⁷¹ Johansson och Edlunds skiljaktiga mening, NJA 2015 s. 862 punkt 14.

⁷² NJA 1964 s. 152.

⁷³ NJA 2017 s. 203 punkt 9.

⁷⁴ NJA 2017 s. 1195 punkt 15.

⁷⁵ NJA 2022 s. 3 punkt 33.

5 Analys och slutsats

5.1 Vilka krav ställs på klausulutformningen?

En första slutsats efter ”Brf Ida” är att rättsföljden uttryckligen bör anges. Om parterna avser att för sen underrättelse ska medföra rättighetsavskärande verkan, bör det tydligt framgå av tidsfristklausulen. Avtalsparterna bör därför inte förlita sig på att domstolen läser in rättighetsavskärande verkan när det saknas klara hållpunkter för en sådan tolkning.

HD klargjorde att restriktiviteten vid tolkningen av rättighetsavskärande bestämmelser avser både rättsföljden och tillämpningsförutsättningarna. Detta var inte nytt i ”Brf Ida” utan hade redan slagits fast i ”Den uteblivna slutbesiktningen”. Förhållningssättet innebär att klausultexten bör precisera vad som omfattas av rättsförlusten. Eftersom restriktiviteten även gäller tillämpningsförutsättningarna bör klausulen dessutom exempelvis ange från vilken tidpunkt fristen börjar löpa.

Krav på tydlighet vid klausulutformningen efter ”Brf Ida” har även stöd i doktrinen. Hultmark framhåller att ett skäl för tydligt utformade klausuler är att bakgrundsrätten om reklamation ofta innehåller vaga uttryck. För att minimera tolkningssvårigheter bör sådana uttryck ersättas av mer precisa formuleringar. Vidare anser Hultmark att formkrav, fristlängd och vilka rättsverkningar som aktualiseras bör anges tydligt. Hon uttrycker också att ju mer ingripande rättsföljd som knyts till en tidsfrist, desto större krav ställs på precisionen.

Kravet på tydlighet motiveras enligt min mening inte enbart av tolkningsskäl, utan också av att precision är en förutsättning för ett förutsebart avtalsförhållande. Tydligheten är därmed inte bara en språklig fördel utan också en förutsättning för att parterna ska kunna förutse när deras rätt går förlorad. Det är i denna mening också en rättssäkerhetsfråga eftersom parterna bör ha möjlighet att överblicka när en rättsförlust kan inträda. Därtill är det en praktisk fråga, eftersom parterna måste kunna anpassa sitt handlande efter de avtalade villkoren.

När lagstiftaren avser att knyta rättighetsavskärande verkan till en regel kommer detta typiskt sett till tydligt uttryck i lagtexten. Mot den bakgrunden framstår det som rimligt att kräva motsvarande tydlighet även i avtal. Sammantaget talar särskilt ”Brf Ida”, ”Den uteblivna slutbesiktningen” och Hultmarks syn på klausulutformning för att kraven på precision är särskilt höga när tidsfristklausulen avses få rättighetsavskärande verkan.

5.2 Rättighetsavskärande verkan genom tolkning eller utfyllnad?

”Brf Ida” och ”Den uteblivna slutbesiktningen” ger stöd för att rättighetsavskärande verkan kan utläsas genom tolkning, men endast när det finns tydligt stöd i avtalet. Det stödet bör sökas i klausulens ordalydelse, avtalets systematik, klausulens placering i avtalet och samband med andra bestämmelser i avtalet. Att det ska finnas tydligt stöd framstår enligt min mening som ett rimligt förhållningssätt med hänsyn till att rättsförlust genomgående anses vara en särskilt ingripande rättsföljd.

Att fylla ut avtalet på ett sätt som leder till rättsförlust är också möjligt i teorin, men ”Brf Ida” visar att tröskeln för detta är hög. I målet var det inte tillräckligt att klausulen annars riskerade att framstå som innehållslös. Argumentet om utfyllnad är enligt min mening legitimt, inte minst ur ett praktiskt perspektiv men också därför att ett avtalsvillkor måste antas ha tillkommit för att fylla en funktion. Den skiljaktiga meningen i ”Brf Ida” har därför styrka i att den tar tidsfristklausulens praktiska funktion på allvar. Om tidsfristen inte får någon rättslig betydelse riskerar tidsfristklausulen att bli en verkningslös ordningsföreskrift.

Samtidigt innebär den skiljaktiga linjen att en mycket ingripande rättsföljd knyts till en klausul vars ordalydelse inte ger tydligt stöd för rättsförlust. Majoritetens restriktiva hållning är därför förenlig med principen om att rättighetsavskärande bestämmelser bör ha klart stöd i avtalets ordalydelse, systematik eller övriga tolkningsdata. Utfyllnad som leder till preklusion bör därför användas med försiktighet eftersom utfyllnaden annars riskerar att ge avtalet ett mer ingripande innehåll än vad parterna gett uttryck för.

”Brf Ida” visar också varför gränsdragningen mellan tolkning och utfyllnad är central. Min tolkning av avgörandet är att HD först prövade om punkt 31, mot bakgrund av ordalydelse, systematik och avtalets övriga reglering, kunde förstås som rättighetsavskärande. När tillräckliga hållpunkter saknades kunde bestämmelsen inte heller ges en utfyllande rättighetsavskärande innebörd. Avgörandet visar därför att gränsen mellan tolkning och utfyllnad är flytande, men att tröskeln är hög när den rättsföljd som ska utläsas är rättighetsavskärande. Domstolens slutsats formulerades visserligen som en fråga om utfyllande tolkning, men bedömningen byggde också på klassiska tolkningsdata.

Här bör två frågor skiljas åt. Den första är om det enligt reklamationsprincipen finns en skyldighet att framställa krav inom en viss tid. Den andra är om en viss avtalsklausul kan tolkas eller fyllas ut så att sen underrättelse leder till rättsförlust. Bakgrundsretten och reklamationsprincipen ger starkt stöd för att krav i många fall måste framställas inom viss tid. Den utgångspunkten får stöd av ”Jehanders grus”, ”Flyget till Antalya” och ”Skogssällskapet”. Till skillnad från en läsning där ”Brf Ida” uppfattas som ett avsteg från reklamationsprincipen, bör avgörandet enligt min mening förstås som en begränsning av principens betydelse vid tolkning och utfyllnad av oklara rättighetsavskärande avtalsvillkor.

Detta innebär inte att HD frångick reklamationsprincipen som sådan. Avgörandet bör i stället förstås som att domstolen skilde mellan reklamationsprincipens betydelse som bakgrunds rätt och frågan om en oklar avtalsklausul kan ges rättighetsavskärande verkan. HD gav företräde åt den restriktiva synen på rättsförlust. Det innebär inte att reklamationsprincipen saknar nära samband med preklusion. Tvärtom finns det stöd hos Heidbrink och Herre för att rättsförlust är den normala rättsföljden vid utebliven reklamation. Frågan för uppsatsen är emellertid inte endast vilken rättsföljd som följer av utebliven reklamation, utan under vilka förutsättningar en oklar avtalsklausul kan ges rättighetsavskärande verkan.

5.3 Avslutande slutsats och reflektioner

När det gäller kraven på utformningen av kommersiellt präglade klausuler om tidsfrister för framställande av krav för att sen underrättelse ska leda till rättsförlust kan följande slutsats dras. Rättsföljden bör som utgångspunkt anges uttryckligen och klausulen bör vara klar och precis. Det bör tydligt framgå vilka anspråk som omfattas av preklusionsverkan, när fristen börjar löpa, hur underrättelse ska ske och att för sen underrättelse leder till rättsförlust. Ju mer ingripande rättsföljden är, desto högre krav ställs på klausulens precision. Parterna bör därför inte uttrycka sig i vaga termer och förutsätta att domstolen tolkar in eller fyller ut en ingripande rättsföljd. Den praktiska konsekvensen är att avtalsparter som vill åstadkomma preklusion inte bör nöja sig med att ange en tidsfrist. De bör även ange att anspråket annars inte får göras gällande.

Det finns däremot vissa förutsättningar under vilka rättighetsavskärande verkan kan utläsas genom tolkning eller utfyllnad trots att klausulen saknar uttrycklig rättsföljd. Tröskeln framstår dock som hög efter ”Brf Ida” och det krävs klara hållpunkter. Sådana hållpunkter kan sökas i ordalydelsen, systematiken, klausulens placering, sambandet med andra bestämmelser och eventuellt i det bakgrundsrättsliga sammanhanget. Bakgrundsrätten och reklamationsprincipen kan ge stöd för att kravet måste framställas inom viss tid. Men slutsatsen efter ”Brf Ida” är att detta inte ensamt kan bära den mer ingripande rättsföljden att rätten att göra anspråk går förlorad. För domstolarnas del innebär detta att bakgrundsrätten främst kan fungera som tolkningsdata men inte som ett självständigt substitut för ett oklart avtalsvillkor.

Sammanfattningsvis innebär ”Brf Ida” inte att rättighetsavskärande verkan utan uttrycklig rättsföljd är omöjlig. Avgörandet får snarare förstås som att HD vidmakthåller en restriktiv hållning till rättighetsavskärande klausuler. Den övergripande slutsatsen är i stället att parter som vill uppnå preklusion som utgångspunkt bör uttrycka detta tydligt. Annars ökar risken för att klausulen inte ges den rättsverkan som avsetts. Det framstår enligt min mening som ett rimligt förhållningssätt, eftersom motsatsen skulle riskera att ge avtalet ett mer ingripande innehåll än parterna samtyckt till. Om den gemensamma partsavsikten är att sen underrättelse ska medföra rättighetsavskärande verkan, bör det inte vara för mycket begärt att detta skrivs ut i avtalet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1988/89:76 om ny köplag.

Rättspraxis

NJA 1964 s. 152

NJA 2007 s. 909 ”Jehanders grus”

NJA 2015 s. 862 ”Den uteblivna slutbesiktningen”

NJA 2017 s. 203 ”Kravmjölken”

NJA 2017 s. 1195 ”Skogssällskapet”

NJA 2018 s. 127 ”Flyget till Antalya”

NJA 2021 s. 597 ”Mätarställningen”

NJA 2022 s. 3 ”Svartöns pris”

NJA 2024 s. 52 ”Möbelvaruhuset i Boden”

NJA 2025 s. 374 ”Brf Ida”

Litteratur

Arvidsson, Niklas (2025), ’Mysteriet med den försvunna reklamationsplikten’, Bull, Hans Jacob m.fl. (red.), i: *Festskrift till Svante O. Johansson*, Jure förlag, Stockholm, Svenska Sjärrättsföreningen nr 87, s. 51–70.

Arvidsson, Niklas (2023) ’Bunden och fri utfyllning eller bara avtalstolkning?’, *SvJT* s. 615–622.

Gregow, Torkel (2020), *Preskription och preklusion av fordringar: innebörden av regleringen i preskriptionslagen och lagen om kallelse på okända borgenärer*, 1 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Heidbrink, Jakob (2024), *Fordran och fordringsrätt*, 1 uppl., Studentlitteratur, Lund.

Heidbrink, Jakob (2022), *Kontraktsbrottspåföljder – lärobok i den allmänna kontraktsrättens metod och påföljdslära*, 1 uppl., Studentlitteratur, Lund.

Herre, Johnny (2010), 'Något om reklamationsplikten vid köp av varor och tjänster', Gernandt, Johan, Kleineman, Jan och Lindskog, Stefan (red.), i: *Festskrift till Gertrud Lennander*, Jure förlag, Stockholm, s. 119–140.

Hultmark, Christina (1996), *Reklamation vid kontraktsbrott*, 1 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Jareborg, Nils (2004), 'Rättsdogmatik som vetenskap', *SvJT* s. 1–10.

Kleineman, Jan (2025), 'Rättsdogmatisk metod', Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red.), i: *Juridisk metodlära*, 3 uppl., Studentlitteratur, Lund, s. 25–56.

Lindskog, Stefan (2021), *Preskription – om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Ramberg, Christina & Ramberg, Jan (2025), *Allmän avtalsrätt*, 13 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm.

Sandgren, Claes (2005) 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?', *TfR*, Vol. 118, nr 4-5, s. 648–656.

Övrigt

Kihlman, Jon, *Tolkning av reklamationsbestämmelser i avtal – analys*, JP Infonet, 8 maj 2025, tillgänglig via Avtalsrätt.com, < <https://www.avtalsratt.com/wp-content/uploads/2025/05/Brf-Ida-Tolkning-av-reklamationsbestammelser-i-avtal---analys.pdf> > , (besökt 2026-04-20).